

8. Prots', N.V. (2015). Formation of the tax revenues of local budgets in the context of fiscal decentralization. *Finansovyy prostir [Financial space]*, vol. 1, no.17, pp. 221-227 (in Ukr.).
9. Revenko, O.V., Mykhas'ova, N.V. (2014). Budget and tax factors determining competitiveness and economic growth in the regions. *Biznes inform [Inform Business]*, vol. 5. Available at: http://www.business-inform.net/pdf/2014/5_0/94_99.pdf (in Ukr.).
10. Strilets', V.Yu. (2015). The impact of tax reform on the efficiency of the budget system of Ukraine. Available at: http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/2496/1/business-inform-2015-1_0-pages-323_330.pdf (Accessed 15 May 2015) (in Ukr.).
11. Zubenko, V.V., Samchyns'ka, I.V., Rudyk, A.Yu. et al. (2015). *Biudzhetnyj monitoryn: analiz vykonannia biudzhetu za 2014 rik* [Budget monitoryn: Analysis of Budget Execution in 2014]. IBSED, Proekt «Zmitsnennia mistsevoi finansovoi initsiatyvy», USAID, Kyiv (in Ukr.).
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). *Budget Code of Ukraine*. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 15 May 2015) (in Ukr.).
13. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). *Tax Code of Ukraine*. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 15 May 2015) (in Ukr.).
14. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). *On Amendments to the Budget Code of Ukraine on the reform of intergovernmental relations*, Law of Ukraine. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19> (Accessed 15 May 2015).
15. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). *On Amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine on tax reform*, Law of Ukraine. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19> (Accessed 15 May 2015) (in Ukr.).
16. Sveredan, M.M. (2012). Public finance: the modern features of the mechanism of formation of budget revenues and financing expenditures. *Stanovlennia ekonomiky v Ukraini u pislakryzovyy period: ryzyky ta problemy rozvytku* [Becoming economy in Ukraine in the post-crisis period: risks and problems of development], Ed. O.O.Nepochatenko. Sochins'kyj, Uman', Ukraine (in Ukr.).

УДК 336.14.352

О.І. Чугунов,

Державна фінансова інспекція України,
м. Київ

ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація

Розкрито сутність планування видатків місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку територій. Визначено основні напрями підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів як складової фінансово-економічного регулювання адміністративно-територіальних одиниць. Подальший розвиток отримало положення щодо фінансового забезпечення територіальних громад як складової міжбюджетних відносин, інституційних засад управління місцевими фінансами в умовах економічних перетворень, результативності бюджетної політики місцевого самоврядування з врахуванням стану збалансованості місцевих бюджетів. Здійснено планування питомої ваги видатків місцевих бюджетів у валовому внутрішньому продукті на середньострокову перспективу.

Ключові слова: бюджетна система, місцеві бюджети, видатки бюджету, міжбюджетні відносини, фінансово-економічне регулювання, програмно-цільовий метод бюджетного планування.

ПЛАНИРОВАНИЕ РАСХОДОВ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Аннотация

Раскрыта сущность планирования расходов местных бюджетов как инструмента социально-экономического развития территорий. Определены основные направления повышения эффективности расходов местных бюджетов как составляющей финансово-экономического регулирования административно-территориальных единиц. Дальнейшее развитие получило положение относительно финансового обеспечения территориальных общин как составляющей межбюджетных отношений, институциональных основ управления местными финансами в условиях экономических преобразований, результативности бюджетной политики местного самоуправления с учетом состояния сбалансированности местных бюджетов. Осуществлено планирование удельного веса расходов местных бюджетов в валовом внутреннем продукте на среднесрочную перспективу.

Ключевые слова: бюджетная система, местные бюджеты, расходы бюджета, межбюджетные отношения, финансово-экономическое регулирование, программно-целевой метод бюджетного планирования.

Постановка проблеми. Виважена державна фінансова політика у сфері формування місцевих бюджетів є ваговою умовою соціально-економічного розвитку територій, здійснення результативних економічних перетворень. Доцільним є посилення інституційних засад системи регулювання міжбюджетних відносин, ефективності планування та використання видатків місцевих бюджетів, що надасть можливість для подальшого зміцнення місцевих фінансів, забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Протягом останніх років фінансова політика формування бюджетів місцевого самоврядування не у достатній мірі забезпечувала економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Виходячи із зазначеного актуальним є питання подальшого розвитку системи планування видатків місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень у сфері бюджетного планування, формування місцевих бюджетів можна назвати праці А. Буряченка, В. Зайчикової, О. Кириленко, Л. Лисяк, І. Луніної, А. Мазаракі, А. Мярковського, А. Павелко, П. Самуельсона, В. Федосова, Х. Циммерманна, І. Чугунова, С. Юрія [1-12] та ін. Однак подальшого дослідження потребують питання щодо посилення інституційних засад системи регулювання міжбюджетних відносин, ефективності планування видатків місцевих бюджетів, у тому числі на середньострокову перспективу в умовах економічних перетворень.

Метою статті є розкриття сутності планування видатків місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку територій,

визначення основних напрямів підвищення ефективності видатків бюджетів місцевого самоврядування у системі фінансово-економічного регулювання.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування бюджетної сфери формується відповідне розуміння сутності бюджету територіальних громад, яке має на меті перенесення акценту з формування місцевих бюджетів за принципом утримання бюджетних установ на результативність їх функціонування і ступінь якісного, ефективного надання послуг, наближення їх до безпосереднього споживача. Зміцнення фінансової забезпеченості місцевих бюджетів на основі використання сучасних фінансових механізмів, орієнтованих на якісне та ефективне використання бюджетних коштів, розглядається як дієвий інструмент підвищення ефективності управління коштами місцевих громад.

Бюджетна система є вагомим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Останні роки відбувалося послідовне реформування та вдосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин. Важливість здійснюваних перетворень підтверджується закладенням принципу рівності і справедливості формування місцевих бюджетів, розмежуванням бюджетних повноважень між органами влади різного рівня шляхом раціонального й обґрунтованого розподілу бюджетних видатків відповідно до визначених завдань.

Місцеві бюджети є одним із важливих інструментів фінансово-економічного регулювання. Основною метою системи міжбюджетного регулювання, яка ґрунтується на сукупності фінансово-економічних взаємозв'язків у сфері формування бюджетних доходів, здійснення видатків бюджету, міжбюджетних відносин є розробка та реалізація збалансованої економічної політики, спрямованої на забезпечення економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є посилення фінансової достатності місцевих бюджетів, запровадження програмно-цільового методу та середньострокового планування бюджетів територій. На основі дослідження теоретичних основ міжбюджетних відносин розкрито сутність фінансового забезпечення територіальних громад як складової міжбюджетних відносин, яка полягає у використанні сукупності інституційних засад формування місцевих бюджетів з врахуванням ступеня збалансованості фінансово-економічних відносин. Важливим завданням місцевих бюджетів є фінансування суспільних потреб відповідно до функцій певних територіальних громад. Для виконання зазначеного необхідне ефективне планування та раціональне використання бюджетних коштів. Основу бюджетного устрою складають бюджети місцевого самоврядування, тому важливим є поглиблення дослідження сутності інституту місцевого

самоврядування. Для підвищення ефективності функціонування цього інституту важливим є посилення фінансової самостійності територіальних громад.

Від якості формування, регулювання та напрямів використання видатків бюджетів місцевого самоврядування залежить рівень економічного зростання регіонів. Важливим є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом підвищення частки бюджету розвитку у загальній структурі видаткової частини, що сприятиме розбудові соціальної сфери територій та забезпечуватиме умови для інноваційного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Сучасний стан фінансів місцевого самоврядування потребує подальшого удосконалення, відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, у тому числі основних засад фінансового забезпечення територій. Запровадження цих засад сприятиме подальшому розвитку фінансової системи країни та дієвої взаємодії державного управління і місцевого самоврядування. Доцільним є посилення політики фінансової децентралізації територій, удосконалення системи міжбюджетного регулювання одночасно потребує оптимізації системи органів державного та територіального управління, врахування принципу субсидіарності бюджетної системи, підвищення дієвості стимулюючої функції місцевих бюджетів.

Місцевий бюджет є важливим інструментом впливу на розвиток економічної та соціальної сфери адміністративно-територіальної одиниці. При цьому результативність бюджетної політики місцевого самоврядування значним чином залежить від стану збалансованості місцевих бюджетів, рівня їх фінансової спроможності, напрямів використання бюджетних видатків. Важливою є розробка дієвих підходів щодо зміцнення фінансової забезпеченості територіальних громад, запровадження інструментів бюджетного регулювання міжбюджетних відносин, спрямованих на формування виваженої бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. На сучасному етапі розвитку міжбюджетного регулювання, бюджети сіл, селищ, міст районного значення функціонують в умовах централізованого розподілу бюджетних ресурсів. Органи місцевого самоврядування є відповідальними за здійснення соціально-економічної політики адміністративно-територіальної одиниці, для належного виконання покладених на них функцій необхідним є зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів. Доцільним є удосконалення методологічних засад управління місцевими фінансами в умовах економічних перетворень, які ґрунтуються на принципах зміцнення власних доходів органів місцевого самоврядування, що сприятиме реалізації програми соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Питання посилення забезпеченості місцевих бюджетів власними доходами є достатньо важливим у процесі удосконалення механізму міжбюджетних відносин. Підвищення ефективності управління бюджетами територіальних громад необхідно здійснювати шляхом покращання фіскальної ефективності місцевих податків і зборів, посиленням дієвості бюджетного стимулювання регіонального розвитку оптимізації структури бюджетів місцевого самоврядування, упорядкування їх видаткових повноважень. Для виконання основних завдань, покладених на органи місцевого самоврядування щодо забезпечення економічного зростання та підвищення рівня життя населення, важливим є посилення ефективності та прозорості використання бюджетних ресурсів, результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів та наукової обґрунтованості прийняття рішень у сфері міжбюджетного регулювання.

Удосконалення бюджетного механізму фінансового забезпечення територіальних громад виступає важливою складовою фінансово-економічного регулювання, що впливає на процес формування та виконання місцевих бюджетів, забезпечення дієвого механізму міжбюджетних відносин та стан соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. На сучасному етапі розвитку місцевих фінансів потребує посилення ролі видатків місцевих бюджетів у процесі розподілу фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Розширення місцевим органам влади повноважень в управлінні фінансовими ресурсами підвищує ефективність та дієздатність місцевої влади, що сприятиме розвитку фінансового потенціалу територій. Важливим при цьому є оптимізація розподілу видаткових повноважень між різними рівнями бюджетів з метою якісного надання суспільних послуг на рівні місцевого самоврядування, стимулювання соціально-економічного розвитку територій шляхом збільшення питомої ваги видатків розвитку у місцевих бюджетах та підвищення рівня їх інвестиційної складової. Розподіл коштів необхідно проводити з урахуванням соціальних стандартів надання суспільних послуг населенню, розрахованих на основі відповідних фінансових нормативів, що надасть можливість здійснювати обґрунтований розрахунок бюджетних видатків на надання соціально-культурних послуг.

Важливим є запровадження дієвого механізму управління фінансами в межах адміністративно-територіальної одиниці, яка являє собою цілісну систему фінансових, економічних, соціальних відносин, що сприятиме покращанню бюджетного фінансування закладів соціально-культурного призначення. Міжбюджетні відносини потребують подальшого вдосконалення з метою розширення власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування та запровадження децентралізованого принципу

бюджетного регулювання. Зазначеного можна досягти за умови чіткого розподілу повноважень місцевих рівнів влади з посиленням їх відповідальності за здійснення бюджетних видатків, а також за умови створення і запровадження дієвих механізмів стимулювання органів місцевого самоврядування до пошуку нових джерел доходів бюджету. Однією з необхідних умов децентралізації фінансових ресурсів та розвитку бюджетів місцевого самоврядування є здійснення виваженої політики фінансового вирівнювання, що сприятиме досягненню економічної стабільності і проведенню політики стійкого і збалансованого розвитку територій, забезпеченню надання громадянам на належному рівні суспільних послуг.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування можливе за умови удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів через запровадження відповідних державних соціальних стандартів та фінансових нормативів по видатках бюджету, які делегуються місцевому самоврядуванню. Фінансове забезпечення територіальних громад можливо підвищити за умови забезпечення відповідності між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання, збільшенням питомої ваги власних бюджетних надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів. Підходи щодо удосконалення структури місцевих фінансів повинні розроблятися з урахуванням пріоритетних напрямів бюджетної, податкової політики на середньострокову перспективу. При впровадженні перспективного планування бюджету на місцевому рівні необхідно враховувати пріоритетність відповідних соціально-економічних завдань місцевого самоврядування та фінансових можливостей територіальних громад. Важливим є формування фінансово дієздатних територіальних громад, спроможних здійснити надання громадянам якісних соціальних та суспільних послуг, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

Видатки місцевих бюджетів є ефективним інструментом регулювання соціально-економічного розвитку територій. Особливості функціонування видатків місцевих бюджетів виявляються у їх складі та структурі, а ефективність їх планування визначає рівень результативності здійснення місцевими органами влади покладених на них функцій і повноважень. Планування видатків місцевих бюджетів є важливою складовою системи фінансового управління, що забезпечує формування бюджетних показників шляхом встановлення цілей як на наступний бюджетний період, так і на перспективний період з метою підвищення ефективності, дієвості та прозорості бюджетного процесу. Діючий механізм міжбюджетного регулювання передбачає застосування формульних розрахунків при плануванні обсягів видатків місцевих бюджетів та міжбюджетних

трансфертів. Забезпечення збалансованості місцевих бюджетів досягається за рахунок перерозподільчих процесів у межах бюджетної системи, які полягають у наданні фінансової підтримки у формі дотацій та субвенцій місцевим бюджетам, видатки яких не забезпечені доходами, або вилученні коштів з місцевих бюджетів у разі перевищення їх доходів над видатками.

Вітчизняна система упорядкування бюджетних видатків характеризується не у достатній мірі чітким розподілом функцій та повноважень між органами центральної та місцевої влади, спрямуванням переважної частини фінансових ресурсів місцевих бюджетів на виконання делегованих повноважень. Враховуючи, що зазначене певною мірою обмежує фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, розширення їх власних видаткових повноважень та усунення дублювання функцій між рівнями влади мають стати одними з основних заходів у напрямі удосконалення формування видаткової частини місцевих бюджетів. Реформування системи планування видатків місцевих бюджетів повинно відбуватись із урахуванням досвіду країн з розвинутою та перехідною економікою, у тому числі в частині запровадження програмно-цільового методу та середньострокового планування в бюджетний процес на рівні місцевого самоврядування. Підхід розвинутих європейських країн до програмно-цільового бюджетування є важливим з точки зору необхідності посилення бюджетної дисципліни та підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів завдяки їх багаторічному плануванню та раціоналізації розподілу бюджетних коштів за пріоритетними напрямками регіонального розвитку. Під час розробки методологічної бази для складання та виконання місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом доцільно врахувати відповідний досвід у частині впровадження системи моніторингу й оцінки бюджетних програм на основі результативних показників їх виконання та практику щодо застосування перехідного програмування, коли середньостроковий бюджет приймається щорічно із одночасною пролонгацією терміну планування.

За результатами виконання місцевих бюджетів у минулому році пріоритетними напрямками їх видатків є освіта, питома вага якої становить 31,6 відсотка, охорона здоров'я – 20,7, соціальний захист та соціальне забезпечення – 25,5 відсотка. В цілому на фінансування соціально-культурної сфери спрямовується 77,8 відсотка сукупних видатків місцевих бюджетів. Враховуючи, що планування видатків місцевих бюджетів, у тому числі на середньострокову перспективу, повинно здійснюватись із урахуванням результатів їх виконання у попередніх бюджетних періодах, запропоновано використовувати чотири групи показників для проведення моніторингу, оцінки та рейтингування рівня ефективності виконання органами місцевої влади видаткових повноважень, зокрема: планові та

фактичні бюджетні показники, фінансові коефіцієнти, показники результативності використання бюджетних коштів, показники вартості одиниці послуги, продукту. Реалізація зазначеного дозволить оцінити якість надання суспільних послуг, визначити обґрунтований обсяг їх бюджетного фінансування.

Удосконалення системи планування видатків місцевих бюджетів шляхом запровадження програмно-цільового методу сприятиме підвищенню прозорості бюджетних потоків, оскільки бюджетний процес в умовах програмно-цільового методу розглядається як ефективний комплекс заходів, спрямованих на виконання поставлених соціально-економічних значущих завдань. Цей метод дозволяє ув'язати стратегію та пріоритети розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць з фінансово-економічною складовою управлінської діяльності як на державному, так і на місцевому рівнях. Запровадження програмно-цільового методу дозволить підвищити ефективність використання коштів місцевого бюджету, виходячи з оцінювання досягнутих результатів конкретної бюджетної програми.

Сукупність бюджетних програм місцевого самоврядування в галузях освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, соціального захисту сім'ї, дітей та молоді, житлово-комунального господарства розроблено з урахуванням єдиних методологічних підходів до формування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом. Здійснення оцінки результативності бюджетних програм з метою забезпечення якісного та кількісного аналізу стану їх виконання потребує розробки і впровадження цілісної концепції, використання якої забезпечить прийняття відповідних рішень стосовно коригування програм, стратегії їх реалізації. Розроблено та запропоновано методологічні засади оцінки результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом, що ґрунтуються на системі відповідних інтегрованих показників.

Реалізація бюджетних програм місцевого самоврядування забезпечила наступні результати: у галузі охорони здоров'я – збільшення тривалості життя, скорочення термінів перебування хворого у лікарні, у тому числі за рахунок придбання сучасного обладнання; у галузі освіти – модернізацію навчально-матеріальної бази, покращення технічних умов перебування дітей у навчальних закладах; у житлово-комунальній сфері – реконструкцію та ремонт електричних мереж зовнішнього освітлення, поліпшення благоустрою та озеленення міста, утримання та поточний ремонт мереж водопостачання та водовідведення, поліпшення експлуатаційних якостей та технічного стану дорожнього господарства, економію електричної енергії завдяки впровадженню енергозберігаючих заходів та технологій. У напрямі

подальшого запровадження програмно-цільового методу формування та виконання місцевих бюджетів доцільним є затвердження методологічних засад оцінки результативності бюджетних програм місцевого самоврядування, удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів, розробка системи звітності про виконання місцевих бюджетів за кодами програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів.

Система міжбюджетних відносин, яка ґрунтуватиметься на чіткому розмежуванні бюджетних повноважень, прозорому визначенні обсягу трансфертів на основі застосування відповідних показників та критеріїв, забезпечить стабільність та прозорість при плануванні місцевих бюджетів, ефективно впровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні, що сприятиме соціально-економічному розвитку території.

Формування місцевого бюджету має ґрунтуватись на пріоритетах регіональної бюджетної політики. Прогнозні та програмні документи соціально-економічного розвитку території, прогноз фінансового балансу на наступні роки мають бути підставою для визначення пріоритетних напрямів бюджетних видатків. У бюджетному процесі повинні бути враховані середньострокова та довгострокова перспектива, встановлений зв'язок із загальними цілями соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Ефективність і послідовність діяльності органів місцевого самоврядування залежить від системного стратегічного бачення основних напрямів розвитку місцевих громад у перспективі. Такий підхід дозволяє врахувати галузеві особливості, скоординувати дії всіх учасників бюджетного процесу для досягнення поставлених стратегічних цілей.

Середньострокове планування видатків місцевого бюджету полягає у визначенні розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу коштів, необхідних для досягнення цілей на цей період відповідно до програмних документів соціально-економічного розвитку держави та територій. Метою середньострокового планування видатків місцевого бюджету є забезпечення більш ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів завдяки реалістичній оцінці майбутніх бюджетних надходжень та визначенню пріоритетів у фінансуванні видатків бюджету шляхом прогнозування на декілька бюджетних періодів.

Перехід до перспективного планування видатків місцевих бюджетів надасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту місцевого бюджету на плановий рік, так і на наступні за плановим бюджетні періоди. Зазначене сприятиме переходу до формування

довгострокової бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Місцеві органи влади можуть застосовувати середньострокове планування бюджетних видатків для того, щоб зосередити увагу на довгострокових цілях, оцінити свої можливості та визначити стратегію досягнення результатів. Якщо процес планування здійснюється ефективно, він допомагає органам місцевого самоврядування визначити пріоритети у спрямуванні фінансових ресурсів; розробити ефективні заходи реалізації бюджетної політики; проаналізувати можливі наслідки прийнятих рішень; ефективно реагувати на обставини, які змінюються; удосконалити управління установою і підвищити результативність її роботи.

Середньострокове планування видатків місцевого самоврядування є безперервним, багаторівневим і централізованим процесом, який спрямований на уникнення дисбалансу між видатками та потребою для реалізації заходів бюджетної політики з надання місцевими органами влади суспільних послуг згідно визначених пріоритетів.

Запровадження системи перспективного планування видатків місцевих бюджетів відкриває такі можливості: підтримка збалансованості державного та місцевих бюджетів, узгодження стратегічних планів діяльності головних розпорядників коштів з наявними бюджетними ресурсами; посилення контролю за дотриманням принципу результативності видатків та доцільності продовження їх фінансування у перспективі; прогнозування майбутніх тенденцій і впровадження необхідних заходів для досягнення запланованого результату, підвищення передбачуваності державної та місцевої бюджетної політики; підвищення відповідальності головних розпорядників за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів.

При плануванні видатків місцевих бюджетів на середньострокову перспективу важливо, щоб учасники бюджетного процесу розуміли важливість та необхідність кожного етапу середньострокового бюджетного планування та його взаємозв'язок з бюджетом на поточний рік. Здійснення середньострокового планування видатків місцевого самоврядування передбачає два основних етапи: розробка та схвалення бюджетного прогнозу на основі макроекономічного прогнозу на перспективу; коригування показників планового або поточного року, уточнення показників на наступні роки.

Першим кроком у здійсненні перспективного планування видатків місцевого бюджету є оцінка наявних ресурсів з урахуванням макроекономічних тенденцій, зокрема динаміки реального валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін, соціальних стандартів.

Середньострокове планування видатків місцевих бюджетів передбачає оцінку наявних ресурсів із урахуванням макроекономічних тенденцій,

зокрема динаміки реального валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін, соціальних стандартів. Прогнозний середній показник питомої ваги видатків місцевих бюджетів у валовому внутрішньому продукті за 2017-2021 роки становить 15,62 відсотка, найбільше середнє значення цього показника за наведений період становлять видатки на освіту – 5,12 відсотка; соціальний захист та соціальне забезпечення – 3,82; охорону здоров'я – 3,34 відсотка; найменше – видатки на духовний та фізичний розвиток – 0,58 відсотка; загальнодержавні функції – 0,72; економічну діяльність – 0,80; житлово-комунальне господарство – 1,04 відсотка.

Під час перспективного планування видатків місцевих бюджетів важливим є визначення обсягів прийнятих видаткових зобов'язань на середньостроковий період та їх врахування при формуванні видаткової частини місцевих бюджетів планового року. Таким чином забезпечується зв'язок річного та середньострокового планування видатків місцевих бюджетів, що є необхідним для підвищення прозорості бюджетного процесу та відповідальності всіх його учасників.

Видаткова частина місцевих бюджетів здійснює достатньо відчутний вплив як на розвиток окремих галузей і економіки в цілому, так і на рівень соціального добробуту населення країни. У зв'язку з цим важливого значення набуває проблема оптимального розподілу обмежених бюджетних ресурсів за напрямками соціально-економічного розвитку та забезпечення відповідності структури видатків місцевих бюджетів визначеним стратегічним пріоритетам. Бюджетна політика повинна бути орієнтована на перспективу, виходити з чіткого розуміння фінансових можливостей адміністративно-територіальних одиниць, забезпечувати передбачуваність умов формування бюджетів усіх рівнів. Річний бюджет повинен бути результатом тривалих розробок і напрацювань, науково обґрунтованих і узгоджених оцінок перспектив соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Ефективність бюджетної політики на місцевому рівні залежить від результативності виконання місцевих бюджетів, яку визначають шляхом оцінки ефективності їх видатків, що є основним інструментом впливу на соціально-економічні процеси. З огляду на зазначене, необхідними складовими у системі управління видатками місцевих бюджетів мають стати контроль за використанням бюджетних коштів з метою оцінки рівня ефективності виконання місцевими органами влади видаткових повноважень.

Висновки. Процес становлення інституту місцевого самоврядування, зміцнення його фінансових основ функціонування відбувається в умовах трансформації економіки. В сучасних умовах існує потреба посилення дієвості системи фінансового забезпечення територіальних громад, що дозволить збалансувати функції місцевого самоврядування з фінансовими

можливостями. Підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування, забезпечення послідовності й передбачуваності у проведенні бюджетної політики на місцевому рівні набувають особливої значущості. З метою реалізації зазначеного доцільним є запровадження середньострокового планування видатків місцевих бюджетів, яке повинно ґрунтуватись на забезпеченні взаємозв'язку бюджетних показників зі стратегічними цілями бюджетної політики, що сприятиме підвищенню ефективності використання коштів місцевих бюджетів, досягненню стабільності у проведенні фінансово-економічної політики, посиленню контролю за дотриманням принципу результативності видатків місцевого самоврядування та доцільності продовження їх фінансування у наступних бюджетних періодах. Планування видатків місцевих бюджетів повинно здійснюватись із урахуванням результатів їх виконання у попередніх бюджетних періодах. Для проведення оцінки рівня ефективності виконання органами місцевої влади видаткових повноважень доцільно використовувати планові та фактичні бюджетні показники, фінансові коефіцієнти, показники результативності використання бюджетних коштів, показники вартості одиниці послуги, продукту. Таким чином забезпечується зв'язок річного та перспективного планування видатків місцевих бюджетів, що є необхідним для підвищення прозорості бюджетного процесу та відповідальності всіх його учасників.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система / За наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : Центр учбов. літератури; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 с.
2. Буряченко А. Є. Фінансові можливості розвитку місцевого господарства / А. Є. Буряченко // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. – Спец. вип. Економіка підприємства: теорія і практика: у 2-х ч. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 230–238.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, А.В.Павелко, Т.В.Канева та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. – 376 с.
4. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн / В.В.Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.
5. Кириленко О. Місцеві фінанси / За заг. ред. О. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
6. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [моногр.] / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
7. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І. О. Луніна// Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
8. Мярковський А. І. Формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць / А. І. Мярковський // Наукові праці НДФІ. – 2009. – Вип. 2 (47). – С.3-17.
9. Павелко А.В. Бюджетна політика економічного розвитку / А.В. Павелко, І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2015. –№ 2. – С. 64–73.
10. Самуэльсон Пол Э., Экономика, 18-е издание / Самуэльсон Пол Э., Нордхаус Вильям Д.; пер.с англ. – М.: «И.Д. Вильямс», 2010. – 1360 с.
11. Циммерманн Х. Муниципальные финансы / Х. Циммерманн; пер.с нем. – М.: Дело и Сервис, 2003. – 352 с.
12. Чугунов І. Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13 – 22.

**LOCAL BUDGETING
IN THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC REGULATION**

Annotation

In the article the essence of local budgeting as an instrument of regional social and economic development has been revealed. The main directions for increasing the efficiency of local budgeting have been determined. Besides that, article focuses on questions of improving institutional framework of local government management, raising the efficiency of budget policy including the necessity for balanced local budgets, funding of regional development. In addition, author has been made the medium term plan of local budgets, which contains the level of local government spending to GDP.

Keywords: budget system, local budgets, budget expenditures, intergovernmental relations, financial and economic regulation, performance-based budgeting.

References:

1. Fedosov, V.M., Yuriy, C.I. (2012). *Biudzhetna systema* [The budget system]. Kyiv, Ternopil', 871 p. (in Ukr.).
2. Buriacenko, A.Je. (2010). Financial opportunities for the development of local economy. *Formuvannia rynkovoji ekonomiky* [Formation of a market economy]. Business Economics, Theory and Practice, in 2 parts. KNEU, Kyiv, pp. 230–238 (in Ukr.).
3. Chugunov, I.Ja., Pavelko, A.V., Kanieva, T.V. et al. (2015). *Derzavne finansove rehuliuвання ekonomichnykh peretvoren* [State financial regulation of economic transformation]. Ed. A.A. Mazaraki. Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv, 376 p. (in Ukr.).
4. Zaichykova, V.V. (2007). *Mistsevi finansy Ukrainy ta yevropeiskykh krain* [Local finance Ukraine and European countries]. Kyiv, 299 p. (in Ukr.).
5. Kypylenko, O.P. (2006). *Miscevi finansy* [Local finance]. Znannia, Kyiv, 677 p. (in Ukr.).
6. Lisyak, L.V. (2009). *Budzhetna politika u sistemi derzhavnogo reguluvannja socialno-ekonomichnogo rozvitku Ukraini* [Budget policy in the state regulation of social and economic development of Ukraine]. DNNU AFU, Kiev, 600 p. (in Ukr.).
7. Lunina, I.O. (2010). The formation of local budgets based on the principle of equivalence: the path to effective budget system of Ukraine. *Finansy Ukrajiny* [Ukraine Finance], vol. 9, pp. 3–12 (in Ukr.).
8. Mjarkovs'kyj, A.I. (2009). The formation of local budgets as part of socio-economic development of administrative units. *Naukovi praci NDFI* [Proceedings NDFI], vol. 2 (47), pp. 3–17 (in Ukr.).
9. Pavelko, A.V., Chugunov, I.Ya. (2015). Fiscal policy economic development. *Visnyk KNTEU* [Bulletin KNTEU], vol. 2, pp. 64–73 (in Ukr.).
10. Paul E. Samuelson, William Nordhaus, J. (2010). *Jekonomika* [Economy], 18 rd. ed. "I.D.Vilyams", Moskva, 1360 p. (in Russ.).
11. Cymmermann, Ch. (2003). *Munycypalnie fynansi* [Municipal finance]. Moskva, 352 p. (in Russ.).
12. Chugunov, I.Ya. (2011). The theoretical basis of budget relations. *Visnyk KNTEU* [Bulletin KNTEU], vol. 4, pp. 13–22 (in Ukr.).

